

Novetats monetàries del Regne de Sicília sota sobirania de la Corona Catalano-Aragonesa (II)¹

ALBERT VILÀ I CASOL²

Com és ben sabut, les emissions sicilianes medievals sota domini dels monarques catalans i llur dinastia troncal són d'una riquesa extraordinària. Això és així, no només pel seu important volum d'emissions, sinó també per la gran quantitat de valors, estils o marques. Malgrat aquest fet, sempre ha estat un camp d'estudi secundari per a moltes persones investigadores, ja sigui per manca de documentació sobre les esmentades emissions o per haver focalitzat la seva recerca en altres àmbits. La suma d'aquests factors fa que el terreny per a la descoberta sigui encara molt gran.

Avui donarem a conèixer tres exemplars inèdits i altres dos que ofereixen informació rellevant, amb l'objectiu de fer una petita aportació als catàlegs de referència de Rodolfo Spahr (SPAHR, 1959) i Miquel de Crusafont (CRUSAFONT, 2009) i, com a continuació, als estudis fets en aquesta mateixa publicació per Jordi Vall-llosera (VALL-LLOSERA, 2007, i VALL-LLOSERA, 2016).

Totes les novetats són emeses en argent, deixant per a futures publicacions altres monedes de billó. Les ordenarem primer cronològicament (Jaume II, Frederic III, Frederic IV i Joan II) i, en segon terme, segons el seu valor (pirral i mig pirral).

Abans d'entrar en matèria, voldria donar les gràcies a l'amic Jordi Vall-llosera pel seu suport i per la seva col·laboració en la lectura i identificació d'alguns dels nostres estimats pirrals que avui presento.

1. Segona addenda continuant el primer estudi de Jordi Vall-llosera (VALL-LLOSERA, 2016).
2. Investigador numismàtic. Membre de la SCEN.

Jaume II, el Just, rei de Sicília (1285-1296)

Àureo & Calicó - Col·lecció Ègara 2.
26/04/2017. Lot 179.

Ampliació
mitja lluna

Ampliació
anell

Pirral: 3,23 g Diàmetre: 25 mm.

Anvers: + : IA : DEI : GRA : ARAGON : SICL' REX : . Àguila coronada amb les ales esteses cap a l'esquerra, mirant a dreta.

Revers: + : AC : BARChINONE : COMES : . Escut d'armes de Catalunya-Aragó. Símbol d'una creixent damunt de l'escut i anell a sota.

Com hem pogut veure, aquest pirral combina dues marques: una mitja lluna a la part superior de l'escut, lleugerament fluixa i desdibuixada, i un anell sota l'escut, molt més ben marcat i identificable. Sens dubte, ens trobem davant un cas de reaprofitament d'encuny, en el qual es va gravar un anell dessota l'escut d'armes en un punxó existent amb marca de mitja lluna al damunt l'escut d'armes. Aquest exemplar, doncs, ens permet situar cronològicament els pirrals amb marca anell i, probablement, les altres varietats amb anells, amb posterioritat als que duen creixent.

En relació amb aquest reaprofitament, cal fer referència a una peça publicada per Vall-llosera,³ que ens presentava un altre pirral amb signes de reaprofitament, amb roses com a marca feble i creixent com a marca forta i posterior.

Així doncs, aquests dos pirrals ens permeten ordenar cronològicament les tres marques, on els primers pirrals serien els que duen roses, seguits dels de la creixent i, finalment, els de l'anell a la part inferior de l'escut.

Cp. Vilà Casol

Ampliació símbol

3. VALL-LLOSERA, 2016, pàg. 134.

Pirral: 3,04 g. Diàmetre: 25 mm.

Anvers: + : IA : (símbol) : DEI : GRA : ARAGON : SICL'RE(X) : . Àguila coronada amb les ales esteses cap a l'esquerra, mirant a dreta.

Revers: + : AC : BARChINONE : COMCES : . Escut d'armes de Catalunya-Aragó. Sense marques.

La presència de pirrals falsos d'època no és pas gens habitual. Per aquest motiu, hem volgut incloure en aquest article aquest exemplar, amb clares evidències que ens porten a pensar que es tracta d'una falsificació, com són la seva aparença de coure emblanquit i/o el seu menor contingut de fi, l'inici de la llegenda del revers lleugerament desplaçat, la forma COMCES en lloc de COMES al revers i un curiós símbol, format potser per dues lletres annexades, de difícil interpretació.

Frederic III, rei de Sicília (1296-1337)

No 1. Cp. Vilà Casol

No 2. Societat de la Banca de Suïssa.
Subhasta 18, 29/01/1987.
Lot número 830.

Pirral 1: 3,11 g. Diàmetre: 25 mm / Pirral 2: 3,33 g.

Anvers: +FRIDERIC : T : DI : GRA : REX : SICIL' . Àguila coronada amb les ales esteses cap a l'esquerra, mirant a dreta.

Revers: +DUC'APUL' 7 PRINCIPAT : CAPUE . Escut d'armes de Catalunya-Aragó amb lletra F a sobre i G a l'esquerra.

La peça que seguidament presentem la podem considerar absolutament extraordinària. Si bé és relativament habitual descobrir marques inèdites en el regnat de Frederic IV, no n'és gens en el seu predecessor. Fins al moment, només es coneixien quinze pirrals atribuïts a Frederic III amb diferents marques, vuit dels quals presenten lletres. És conegut i comú el pirral amb F coronant l'escut;⁴ també està catalogat el pirral amb armes coronades i sigla G a la seva esquerra.⁵

4. SPARH, 1982, pàg. 14, número 32. CRUSAFONT, 2015, pàg. 433, número 2564.

5. SPARH, 1982, pàg. 13, número 15. CRUSAFONT, 2015, pàg. 432, número 2560.

Existeix també un pirral amb F coronant l'escut i la lletra G a la dreta, però del regnat de Frederic IV.⁶ El que restava inèdit fins a dia d'avui era el pirral que presentem, combinant totes dues lletres i batut en temps de Frederic III.

Gràcies a la col·laboració d'en Jordi Vall-llosera, hem pogut trobar un segon exemplar del pirral. Tot i estar catalogat erròniament per la casa de subhastes, indubtablement es tracta del mateix tipus de pirral. Cal fer notar que tots dos exemplars tenen les mateixes llegendes tant a l'anvers com al revers. No podem assegurar, però, que comparteixin encuny atesa la qualitat de la foto, si bé hi ha força detalls coincidents.

Frederic IV, rei de Sicília (1355-1377)

Cp. Vilà Casol

Ampliació

Pirral: 3,03 g. Diàmetre: 25 mm.

Anvers: + : FRIDERICUS : DEI : GRA : REX : SICILI . Àguila coronada amb les ales esteses cap a l'esquerra, mirant a dreta. Lletres S de la llegenda girades.

Revers: + : AC : ATHeNAR : 2 : NEOPATRIEDU : . Escut d'armes de Catalunya-Aragó coronat entre lletres I i L.

Nova aportació a la llarga sèrie de sigles i marques d'aquest regnat, inèdita fins ara. Es tracta d'un pirral amb petites alteracions en la llegenda (S girades, algunes lletres més grans que les altres o inici de llegenda del revers amb tres punts), fet gens estrany en aquestes emissions, que podem incloure dins del grup descrit per Spahr amb llegendes amb caràcters gòtics normals.⁸ Cal apuntar que també podem trobar les marques I-L en els diners amb àguila d'aquest mateix regnat.⁹

6. SPARH, 1982, pàg. 40, número 159. CRUSAFONT, 2015, pàg. 445, número 2642.

7. La descripció del pirral realitzada per la casa de subhastes és correcta, però hi trobem la referència Spahr-32, que correspon als pirrals amb F coronant l'escut però sense la lletra G.

8. SPARH, 1982, pàg. 25.

9. SPARH, 1982, pàg. 48, número 234. CRUSAFONT, 2009, pàg. 447, número 2649k.

Joan II, el Sense fe, rei de Sicília (1296-1337)

No 1. Cp. Vilà Casol

Mig pirral 1. 0,61 g. Diàmetre: 13 mm.

Anvers: + REX... Àguila coronada amb les ales esteses cap a l'esquerra, mirant a dreta.

Llegenda il·legible. Escut d'armes de Catalunya-Aragó coronat entre lletres I i I.

No2. Àureo & Calicó. 25/04/2013. Lot 1337

Mig pirral 2. 0,43 g.

Anvers: (+) RE...(E?) Àguila coronada amb les ales esteses cap a l'esquerra, mirant a dreta.

Llegenda il·legible. Escut d'armes de Catalunya-Aragó coronat entre lletres I i I.

La sèrie de mitjos pirrals de Joan II és raríssima. Spahr només en descriu set exemplars¹⁰ amb les sigles I-I, corresponents al mestre de seca Giovanni del Giudice. De Crusafont, al seu torn, descriu només dues variants,¹¹ diferenciades l'una de l'altra per la seva referència, o no, als territoris grecs a la seva llegenda.

Hem pogut localitzar un exemplar molt retallat, com acostumen a aparèixer habitualment aquestes peces, que sortosament ens deixa entreveure l'inici de llegenda de l'anvers, fet totalment rellevant. Malgrat només poder observar la part inferior de les lletres, podem endevinar la paraula REX, habitualment situada al revers dels mitjos pirrals i quintinos (REX:SICILIE). Aquesta hipòtesi

10. SPARH, 1982, pàg. 88, números del 105 al 110.

11. CRUSAFONT, 2009, pàg. 509, números 3014 i 3015.

sembla confirmar-se amb un segon exemplar subhastat per la casa Àureo & Calicó, el qual, per atzar, també ens mostra la coincidència de les dues primeres lletres de la llegenda de l'anvers, reafirmant la catalogació d'aquesta nova variant de llegenda a l'espera que algun dia aparegui algun exemplar sense retallar.

BIBLIOGRAFIA

CRUSAFONT, 2009 - Crusafont i Sabater, Miquel. *Catàleg General de la Moneda Catalana*. SCEN-IEC. Barcelona, 2009.

CRUSAFONT, 2015 - Crusafont i Sabater, Miquel de. *Història de la moneda de la Corona Catalano-aragonesa medieval (excepte els comtats catalans) (1067/1162-1516)*. SCEN-IEC. Barcelona, 2015.

SPAHR, 1959 - Spahr, Rodolfo. *Le monete siciliani dagli aragonesi ai borboni (1282-1836)*. Ed. Banco de Sicilia. Palerm, 1959.

SPAHR, 1982 - Spahr, Rodolfo. *Le monete siciliane dagli aragonesi ai borboni (1282-1836)*. Publications de l'Association Internationale des Numismates Professionnels no. 6 i Kommissionserlag Akademische Druck-und Verlagsanstalt. Bâle i Graz, 1982 (2a edició revisada i ampliada de la 1a de Palerm de 1959).

VALL-LLOSERÀ, 2007 - Vall-llosera i Tarrés, Jordi. "Dos pirrals i un tarí inèdits". *Acta Numismàtica* 37, pàg. 83-85. SCEN-IEC. Barcelona, 2007.

VALL-LLOSERÀ, 2016 - Vall-llosera i Tarrés, Jordi. "Novetats monetàries del Regne de Sicília sota sobirania de la Corona Catalano-aragonesa". *Acta Numismàtica* 46, pàg. 133-140. SCEN-IEC. Barcelona, 2016.